

Zöldernyős

Verébváros (Lejáráás: Berlin)

Közlés-e, amit mondasz? Hogyan jössz hozzá, hogy bárkivel is bármit közölhess? Ha keresgélés az esszé, hogy jön hozzá bárki, hogy a magad szemétdombján kapirgálni lásson? És hogyan jössz hozzá te?

Egy cikk, egy esszé, ez itt: vagy megvan aztán, vagy nincs. Jó vagy rossz mivoltában. Ha nem csinálod meg, riasztó, hogy elmarad az, ami – az ellenkező esetben – olyan „evidens”, oly „nagy eredmény” („némi kis eredmény mégis”), netán „eleve elhibázott, kudarc”. Rajtad múlik. Ennyire rajtad múlik minden?

Ami nem múlik rajtad (mondd így: „elképzeltető egy felfogás, amely szerint...”), íme: akár társasan, akár magányosan, akár részben társasan – három változat van ekképp – telik majd a napod is, rossz nap vár ma is rád.

A nagyobb összefüggések vagy összeállnak dolgaidd által, vagy sem. Ne törekedj rájuk. Úgysem éred el őket. De amíg legalább a nagy összefüggésekig elérsz, meddő napok és hetek telhetnek. Esszéd akár meg se írd? Miért írod meg mégis?

Most nézd azokat a helyeket, ahol két napot is alig töltesz. Elindulsz egy városban, mikor pedig elképzelhetetlen már (most?) neked, hogy járművekre szállj, másokhoz igazodj, beszorítva ülj, várakozz csak úgy, meddő időket tölts, életedet *cataring-kosztként* tálald magadnak/dal. (Egy érdekes szókép: „a magadnak-dal”). Harmadnapon hazatérsz. Negyednap arra haladsz buszon, amerre a reptérre (e város felé) a taxi vitt, piros a lámpa, látod az aszfaltrepedések közt a fűvet, a mohát. Te ugyanígy kapaszkodnál ebbe a helybe, földjébe, kis-méretű életedbe, mindenbe itt, ahogy a fű – és ahogy a gyökerek. Nem mennél sehova.

Már szinte megkönnyebbülés, ahogy a Zoomegállónál, végállomás, a reptéri buszról leszállva, rossz irányba indulsz el. Első utad, melyhez térképet se vettél, a város térképe sincs a kezvedben, csak a szállodaprospetus, nagy vonalakban, merre van a hotel, valahol a Tiergarten környékén, a Spree közelében. De még nem közelíted, távolodsz, a Kurfürstendammig kell eljutnod, hogy erre rájössz. Hogyan tévedhettél ekkorát? Ezt az egyet nem téveszthetted volna el. Nem is figyeltél az irányra. Nem voltak túl nehezek a táskáid, így ebből a szempontból sem volt lényeges, mi történik veled. Megengedhetted magadnak, hogy fordítva cselekedj, nincs túlzott hőség, kibírod a plusz másfél kilométert, alig nedves a homlokod, a szélben a Spree környékén majd leszárad (leszárad homlokod); még egy hatalmas vargabetűt teszel, persze, nincs térképed... mikor erre rájössz, délutáni sétádon már az Állatkert (Zoo) mellett még, a kis parki úton, nézed és szagolod a tevéket, az elefántokat. Tömérdek a veréb! Sehon ennyi verebet! Sok a zöld.

Ahogy a helyes irányt meglelted, még mindig szállodád felé igyekezve (de nem „a szállodát keresve”, nem volt benned a keresés érzete), amikor a nagy vargabetűt csináltad, még egyszer elmentél („ezen belül is”) ellenkező irányba, a Strasse der 17. Juni-n. Itt már boszszant a tévesztés. Végre eligazítanak. Később-hamar, délután még – rájövök itt megyek át a Spree hídján, ez a kis folyó-ág lesz első sétám partkörnyéke. A nagy gesztenyefákkal. Megint tömérdek verébbel a zöld lombtetők alatt, bennük. A „tömérdek” azonossága jellemzi, mennyi madár, mindenütt. Kertes utcákon haladok a Spree-híd utáni utcai piacot elhagyva. Vettem itt mohón egy kis kétdecis-bort. Meghúzzom, belekapaszkodok. A szállodába túl korán érkezem így is. Hagyjam ott a holmim, fél óra. Jó, elmegyek járni egyet.

Külföldön évek óta nem vásárolok mást, csak: kávé (madárlátta, porkávé, melóhoz, ha-za), csokoládét és kozmetikumot a feleségemnek, minél több kutyacsemegét kutyánknak. Magamnak semmit. Évenként-kétévenként rohamszerűen: „tömérdek” könyvet. Aztán újságot is csak eldobásra. Több köbméternyi újság van itthon (képzőművészeti, zenei és sport-jellegű lapok), ezeket a megtartás célzatával hoztam, nehezen dobok ki bármit. Könnyen melőzők viszont akármit ugyanígy már (most).

Megteszem első sétám.

„Legjobb, ha az ember csak gondolkodik, nem beszél...?”

E lapos igazságnak is nyilván van valami mélye, ahogy (Mészöly Miklósnak mondom ezt), ugye, az eltévedésnek is van valami pontos iránya, „útközben” az is stb. Konrád Gyurival jövünk haza aztán hétfőn, jószerén együtt, a repülön, együtt haza Pesten át, Miklóst emlegetjük. Mert hogy én „az ember motoszai” (visszatérő, el nem hagyható gondolatai, rögeszméi vagy eszmécskéi), és Konrád egyből ráismer. Az idők mélye! Mondom én. Tudom, így ő. Nem kerül megtárgyalásra, hogy „a Spree menti város” 1978-ban eldöntötte (?) sorsomat. Meghívott a DAAD, töltenék ott egy évet, felet, ilyesmi; már megvolt két nagy madarunk, Szpéro és Samu. Nem, velük nem lehet utazni. Vecsésre se, Szentendrére, Kisorosziba se. Szpéro miatt tíz évig nem utaztam. Elhalasztottam – örökre, mint látom – az ösztöndíjasságot. Igaz, ez a „tapadás” (fű, moha) volt meg bennem akkor is már, 1947 körül is, mikor anyámat az utolsó pillanatban kiráncigáltam az Apponyi téren „a papos udvarból”: nem megyek egy évre Hollandiába. Így kellett cselekednem. Mint leendő (mint úgynevezett) írónak, nem tudom, mint minék. Nekem. Mint nekem. Van-e ilyen hasonlat.

És most itt vagyok Berlinben. Tízennyolc évvel „az aktualitás” (az elmulasztottak) után. Itt vagyok: két napra. A csekély méretű életemből, Totyi madaram mellől, tíz évnél is több („tömérdek”) utazás után: megint ez következett el. Helyben lenni, nem elmenni. De erről már volt szó.

Most akkor inkább csak erről: elered az eső. Kinyitom zöld ernyőm. Sapkám és kéziratom az oldaltáskámban. Megyek a Spree partján egy híd, első berlini hidam felé.

A sűrű zsidopiacon vásárolt, drága kétdecis borosüvegemet itt dobom el. A hídig érve már zuhog. Széles út: középütt gesztenyefasor. Mintha Frankfurtban lennék. Vagy másutt. Nem, Köln nem ilyen. Frankfurt se. Csak ott is a kertvárosi negyed. Wittelbacher Strasse. Itt az a Lewetzowstrasse, ha igaz. Meg-megállok, miért is? Padoknál. Mert padok vannak. De a gesztenyelombokat már átveri az eső. Hol lesz itt üzlet? Mert „a vásárlást” most és itt kell megejtenem. Végre látom: jönnek kis szatyrokkal. Aha, az *e neukau*f a szupermarket, ez a neve. Nem akarok vásárlókocsival fáradni. Kiderül: lehetetlen volna karbaölbe összeszedni „a sok mindent”. A bolt egyik középfolysóján ott áll egy kocsi. Miért hagyták ott? Várok, tolni kezdem. Pontosan azt veszem, amit elhatároztam. Meg – vasárnap jön – négy hétdecis bort. Egyet mára és az est után hajnalra. (Est = felolvasás. Alig valami kis játékot csinállok csak.

Különben felolvasok. Kihalt belőlem ez a „játék”. De talán van, aki elvárja – vajon! törődik-e velem ennyire a pár meghívón és szakemberen és kollégán kívül itt bárki is? – , hát jó.) A negyedik üveg: a hazaútra. Reggelre, haza. Feleségemmel hétfőn este isszuk meg az alját. Érdekes, négy bor közül egyik sem ízlett. Pedig – a Soave, a Fehérek bordói fehére stb. – Londonban nagyon bevált. Itt nem. Miért vajon? Itthon, Pesten a gombás húshoz viszont jó a végső pár korty.

Itthon, keddre, viszonylag jól ki is alszom magam. A teli repülő (Gyurival nem tudtunk „összeülni”, sebj, együtt jöttünk át a városon, Gyuri kitett a ház előtt itt, meséltem neki Szpéróékról, 1978 elmaradt valahogy, sebj, küldök neki „madaras könyvet” (Liget Műhely; „És megint messze szállnak”; érdekes, a cím Weörestől van, de egy Oxford melletti madármentő angol barátom könyvének éléről is, kicsit; ő aztán mentett madarakat, a Cliff Christie, de nagyon! kanadai lúdtól kezdve, 73 fajt, kb. 580 példányt; Banburyben lakik, kínlódva elmentem tavaly, utolsó londoni utam során, Oxfordba és Banburybe, de nem kerestem meg őket, rég nem levelezünk, nem mentem be lírodára se, örültem, hogy jó üres vonaton zötyögök hazafelé, még sosem érkeztem a Marylebone-pályaudvarra, volt velem bor, Soave? hagyjuk, csak nyalogattam az üveg száját, esett Londonban az eső, esténként általában már bevégtem egy fél Eunocint, másnap kínlódtam, bírjak minél hosszabban ágyban maradni, 11 óra volt a rekord, megvettem már a kávé, csokit, lakkot, kutyacsemegét, nem volt semmi dolgom, imádoztam Round Pandomhoz néha a negyedik-ötödik nap vánszorogtam csak el, mindent elfelejtettem, a lójáték sem kellett, a Cork Street kis galériái sem, ahol mindig látsz egy-egy 1927-es Picabiát, első világháborús Picassót... nem, aludni akartam, és ezért utazni kár, de nem is akarok már – mostM – menni sehova), megállapítjuk

Gyurival a balkáni háborúról, hogy most akkor hagyjuk „magát azt”, de hogyan jövünk hozzá, hogy mi magunk itt Pesten „a háború minket érintő kategóriában” gondolkozzunk, hogy mi háborúban álljunk? De ez messzire vezet.

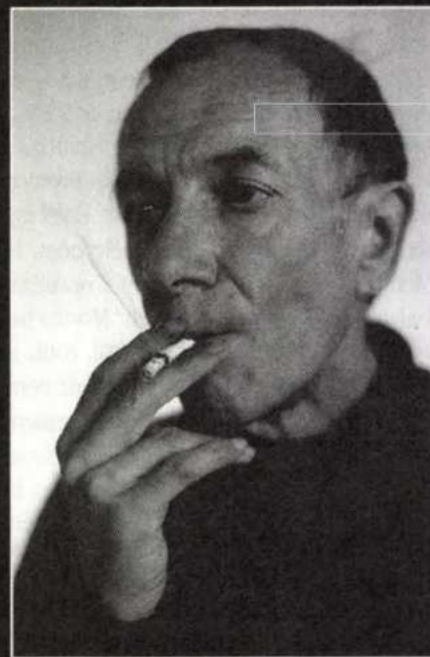
Jót áztam még, aztán hazamentem, emlétem „megvan a szobám”, nyitnám a kaput, hát bentről e.p. nyitja, Esterházy. Drága öregem, csókolom, üdvözöljük egymást. Pétertől megtudom a paramétereket (paradezsóket és parapétereket), mi lesz az est: nemcsak mi ketten leszünk, Konrád Gyuri „lépcsőbeszédével” kezdődik, persze, minket mutat be, meg a háborúról szól, a lépcső: a Művészetek Akadémiájának földszinti halljából a „mi” emeleti III-as hallunkba felvezető fokok sora, tényleg jó volt az egész, hatalmas tömeg, **Eörsi Pista** mondja másnap, jó vicc, a Volker Braun születésnapja volt, igen, ő volt az első „műsorszám”, a kalandos politikai sorsú Christa W. vezette be, meg még valaki, a matinén, mondja **Eörsi**, ötöden nyien se lesznek, nekik, másnapiaknak, a Braun miatt jött el a nagy tömeg, e.p.-vel szerencsénk volt. Ha az ilyesmi szerencse...! Meg Tábori (G. Tabori) miatt, ő volt az est külön záróprogramja, **Eörsi Pista** beszélgetett vele.

Jézus, a felolvasással rögtön baj lett: odajön egy kedves hölgy utánam mondja, én fordítottam magát, nem mondta be a nevet. Jézus, mondom. Ideírom: kitűnő fordítás volt, pár kérdéses hellyel csak, és sok fantasztikus megoldással, Terézia Mora munkája. Így olvassak fel, így ne játsszam!

E.p. mondja, fél hétre értem jön, így is van, számomra teljesen felfoghatatlan kanyarokkal – ott megy az S-Bahn – érünk el a Művészeti Akadémia roppant hangulatos parkjába. És a tömeg stb. Ingyen pezsgő, ennek nekilátok, mások is. Gyurit hallgatjuk. Felmegyünk. Braun lezajlik, zene, e.p.-nek nagy és nevetős és hatalmasan megérdemelt sikere van. Kitűnőt alkotott. Berliniesre is vette a dolgokat itt-ott, minden. Még legkevésbé ott értették, ahol „absztrakt lett”, ott volt pedig a legszellemebb. Drukkoltunk egymásnak keményen, nekem új volt, hogy felolvasok, mondom. Mi legyen a kis játék, Lett valami azért. Kellott is. De nekem több kellett volna ebből.

A verebeket nem említettem, talán külön a Spree-t se, de hogy a sapka. A barna sapka, helybéli meghívóim, kedves jóbarátok lesznek, remélem, kikövetelték, hamar feltettem. Péterrel persze sapka nélkül mentünk. „Ilyen hamar?” kérdezte e.p. Mondtam, feltéve a szép parkban már a sapkát, legyen meg a szolgáltatás.

Véd is a sapka, minden, de mi legyen a játék, ez lett: kimentem nagy sporttáskámmal az asztalhoz (bor stb. otthon, persze), mindjárt elővettem és kinyitottam zöld esernyőmet (írországi, kis méretű, nem is gondoltam rá, hogy „zöldek” stb., nem élek „németiben”), mondtam, itt a kézirat, kicsit Camus-re épülő írás, „Pannónia provincia” magyarul, lásd *Liget* 1999/3, és a kitűnő Mora fordítónő „Pannonia provancal”-ra vet-

te, értelemserű telitalálattal. Magyarázgatom röstelkedve (ne magyarázkodj! Wellington), mi volt a „Közöny”, az Idegen, Meursault – de jó ilyen nevű bor van, méregdrága, lásd London, hogy volt a magyarokkal, hogy mi a francnak jöttek vissza őseink Aix környékéről, „provanszálból”, ha egyszer eljutottak oda stb. Ezzel együtt sem érti a legtöbb ember a mélypoént: hogy Meursault lelke átköltözik, mint a novellámból lassan kiderül, egy állítólagos „dr” Mörtzo-ba, aki a Pannónia utcában bolyong, piál, ront, javít, nem henyél, bár csak henyélne, s bár nem öl, miatta hal meg egy nagyon kedves, „maigret”-s csavargó. A közönség nálam meg ehelyett inkább a visszatérő motívumok labirintusát, indázását „fogta”, baj nem volt, de... kicsit reménytelen. Megértettem: NEM VAGYOK EGY KÖNNYŰ ESET. Sose voltam.

De azt azért sokan megértették már, hogy Rudi verebémért Szt. Patrickhoz és Leopold Bloomhoz is fohászokodom Írországból lábálva.

Ami még volt (és van részben)

Konrád Gyuri hazataxiztatott végül, (hogy sokakkal, sokat eldumáltunk, ittunk, magyarokkal, jó volt), nem is emlékszem, hogyan aludtam el, holmimat reggel rendben találtam, fél nyolc volt, még kéne aludni, a matiné fél tizenkettőkor lesz, tisztelgőn odalátogatok, na, ittam kicsit, visszadóltem, fél tizenegyre aludtam hála istennek. Te csőpostával érkezétkél, mondja negyed tizenkettőkor előző esti professzor barátom, aki nekem a bözzeről, neki én a – nálam már lecsengett – lóversenyfogadásról... Aztán elsodródom klotyón át, kint megyek a hűvös vasárnap-délelőttön Berlinben. Utam a híd, a fasor, az *e neukauf* felé vezet, még egy híd, kicsit balra kanyarodom, inkább szállodám felé, mint onnan el, hamar „a Hardenberg”-en vagyok, melyet – rossz felé indulva – előző nap keresztettem, slattyogok, nézgelődöm, nagyba-irdalt táj, az Ernst Reuter, vagy milyen, tér: Telekom épülete, ah, a Telekom kerékpárosai, lesz olasz körverseny, már van is, ahogy ezt írom, ma. Na. A Zoo állomása, a sültkrumplizó. Egy kis jelenléter érzek. Hát egy verébke áll a fán, majdnem felettem, és majdnem, mint a Totyi. Kap két szelet krumplit, egyet elfogyaszt, egyet félig. Szelet = inkább „szál”. És elszáll.

Tömeg, teveszag aztán, csendec, kis zuhatagos Spree, tó. A zsibpiac helye, vasárnap van. De-hogy megyek ki Hoppegartenbe, lóversenyre. 45-45 perc oda-vissza, jó, hát látnám átmetszetben Berlint, most akkor mit? Megyek, aztán haza. Délután két óra. Lóverseny Kölnből és München-Rieimből. Így tudom meg, nem is volt lóverseny most vasárnap Hoppengartenben. (Egykor centrális, későbbkelet-berlini pálya, ma elgyes.)

Itthon nappá teszem a délutánt: nézem a lovat, a kerékpárt, a focit, a mit-tudom-mit, sok adó van. Fél hat felé ruhástól elalszom, csak úgy hanyatt. A dolgok, melyekért izgultam – ki nyer, ki a gyilkos, különféle csatornákon – dolguk végezetlen maradnak. Este hét. Berlint mégse lehet így befejezni.

Lemegyek sültkrumplizni. Ellenőrzöm, holnap reggel mi az a legrövidebb út, melyen a Zoo-buszhoz (reptéri busz) megyek. Megvan az út. Szép fák, ücsörgök, nem ízlik a Soave, vagy mi, a tevék még ébren vannak. Lefényképezem az S-Bahn szerelvényét, ahogy a zsilip túlján magasban megy, és tükörképe lent. Vizeket fényképezek még így, nem túl nagy lendülettel.

De az sincs, hogy „keserű lendület”. Nincs istenhozzád, Berlin. Hazaslattyogok. Ismerősök már a Tiergarten-környék utcái. Még egyszer megnézem a Spreet. A gesztenyefáimat. A madárszivaj mag kilenckor is behallatszik. Emlékszem írországi estéimre: Roscommon... a vonat Galway felé. Nagy madarak a félközeli bokrokon. Egyikük rászáll egy szállítókötélre. A nagy roscommoni tanyaházak akár texasiak is lehetnének. „A roscommoniak nagyon gazdagok”, halhattam Dublinban.

Ilyen az emberiség. Ki tudja, ki kire mit mond. Én itt mindenkire csak jót mondhatam, mindenkiről. Majd meglátjuk. Itthon felhívom e.p.-éket, és minden nagyon jó. Elküldöm Gyurinak „a madarakat”. Megírom ezt.

Jegyzeteimet szinte alig használom fel. Nem írok róla, milyen jó volt az *Enigma* című folyóiratban Kurtág-elemzés révén a *Töredék Hamletnek* és a *Talált tárgy...* dolgairól olvasni. (Molnár Szabolcs munkája, a Kurtág művekről, szövegeimre.) Nem dolgozom ki a témát (itt, pedig szerettem volna): egykor „az éj felé” találtam meg utam, ld. Kosztolányi-Csáth, s mint Dide úr, „jajokba” (sok szóba) „fúlva lettem / az életé”.

Nem. Nem ilyen egyszerű. Akkor, a két első kötetnél sem egészen „a nyelvről” volt szó. Arról volt szó: hogyan lehet és hogyan nem lehet létezni, hogyan kellene, kellen-e bárhogy. De ezt hagyjuk. Erről „szólt”, ami csaknem harminc éven át „azóta” jött. Igaz is, majdnem 30 éve, hogy a *Talált tárgy...* utolsó dolgai íródtak. Azóta se tudom magam „az élethez igazítani” (Szép Ernő). Próbálok elhúzódni. Megy is, nem is. Felrobbanok, ha Szép Ernőt ócsárolni hallok. Aztán lecsitulok, mint a verés, aki odacsapott.

A kis játék, azt ne feledd. Elmondtad: a sapka és a kézirat: rokonjellegek. Fedetlen fővel mentem a Lewetzow-gesztényesoron, fejem száraz maradt, de oldaltáskámban a sapka és a kézirat elázott. Sapka és irodalom.

Talán **Eörsi Pista** mondta: vártam, kihagysz egy részt a novellából... hogy ez itt elázott. Meg lehetett volna játszani. Most inkább innen hagyom el a többi.

Michaux-nak: „Nem, hogy élni hogyan. De: élsz, és élet-alapon szinte senki se fog tudni rólad helyesen semmit... és magad is csak próbálgatod, hogy tudj.”

Én ugyan nem. Én parasztosan megpróbální igenis tudni magamról, amit tudok. Tudom magamról, amit tudok, nem tudom, amit nem tudok. Berlinben is így „éltem”: így tettem magamnak, parasztosam, kisvárossá. Faluvá. Dolgoztam földjeimen. És itt ül egy madár a vállamon, a Totyi. S Rudi is él.

(1999. május 16.)

